

Прес-брифінг «Зволікання з реформою – смерть для науки»

24 грудня 2015 р. в Українському кризовому медіа-центрі відбувся прес-брифінг «Зволікання з реформою – смерть для науки».

У заході взяли участь заступник міністра освіти і науки України М. Стріха, віце-президент Національної академії наук України академік А. Загородній, президент Гумбольдт-клубу України О. Антонюк, експерт групи Реанімаційного пакета реформ «Наука. Технології. Інновації», депутат Київської міської ради Н. Шульга та молоді вчені НАН України – співробітник Інституту молекулярної біології і генетики НАН України О. Скороход та співробітник Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України Ю. Безверщенко.

М. Стріха зазначив, що питання про реформування наукової сфери в Україні постало вже давно, однак лише цього року вдалося зрушити справу з мертвої точки. Прийнятий парламентом Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» акумулював у собі різні думки та пропозиції представників вітчизняного наукового середовища. Урядовець наголосив, що, зважаючи на обсяги фінансування досліджень, ефективність роботи українських учених є значно вищою, ніж у їхніх зарубіжних колег (зокрема європейських та американських). Українська наука довела свою ефективність і, на думку М. Стріхи, може стати ще ефективнішою. Для цього потрібні, по-перше, набуття чинності ухваленою Верховною Радою України новою редакцією згаданого закону, по-друге, інтеграція вітчизняної науки в європейський дослідницький простір і, по-третє, подальше розумне й виважене реформування цієї галузі, яке передбачає дбайливе ставлення до наукового надбання і раціональне оцінювання досягнутих результатів. Наукові школи, підкреслив М. Стріха, створюються впродовж десятиліть. Це надзвичайно складний, тривалий і високовартісний процес. До прикладу, Туреччина, Ірландія, Бразилія та Мексика вкладають щороку величезні кошти у створення власної науки, однак досі не зуміли досягти українського рівня. Тому Україна просто не має права перервати тяглість у своїй науці, підсумував М. Стріха.

За словами віце-президента НАН України академіка А. Загороднього, наука не може існувати тільки у вищих навчальних закладах, як це пропонують деякі політики, урядовці та громадські діячі (хоча Академія має тісні зв'язки з університетами: близько 1400 співробітників НАН України є їх викладачами). І в країнах Європейського Союзу, і у США існують великі національні лабораторії, академії наук (дуже подібні до свого українського аналогу), наукові товариства та інші установи й об'єднання, які отримують базове фінансування, тобто кошти з державних бюджетів. Україна, як наголосив академік А. Загородній, має взяти до уваги й не повторити сумного досвіду «оптимізації» мережі наукових установ у Грузії та Росії. Він також зауважив, що прийняттю реформаторського закону, який має регулювати наукову та науково-технічну діяльність у нашій державі, передували численні дискусії та

узгодження різних позицій. Цей нормативно-правовий акт, як висловився академік, буквально народився у муках і дуже потрібен нашій країні. Адже він містить цілу низку новацій, зокрема передбачає створення Національної ради України з питань науки та інновацій і Національного фонду досліджень. Положеннями цього закону також заплановано розумну та збалансовану демократизацію внутрішнього життя НАН України, яка знаходить своє відображення в нормах про обмеження часу обіймання керівних посад в Академії (як у її Президії, так і в усіх її наукових установах) двома термінами та про широку участь у загальних зборах Академії представників наукової громадськості (на рівні 50 % від усієї кількості учасників і з правом вирішального голосу). Академія, як сказав А. Загородній, усвідомлює необхідність реформування сфери науки і готується до цього процесу, розробивши на основі найкращих європейських практик власну методичку оцінювання наукових установ. Цю методичку фахівцям НАН України було представлено експертам у ФРН, де її було докладно обговорено. За результатами зустрічей українських та німецьких учених документ було доопрацьовано та максимально адаптовано до українських реалій. У НАН України сподіваються, що методика доведе свою ефективність, адже нею передбачено цілковите виключення конфлікту інтересів і залучення об'єктивних зарубіжних експертів із бездоганною науковою репутацією. За підсумками оцінювання ухвалюватиметься одне з трьох можливих рішень: 1) «установа працює добре – варто збільшити її фінансування»; 2) «установа працює добре – варто залишити її фінансування на тому ж рівні»; 3) «установа працює неефективно – варто дати їй 1-2 роки на виправлення ситуації і в найгіршому випадку – реорганізувати або ліквідувати». Академік А. Загородній також розповів, що вчені НАН України мають великі здобутки в галузі теоретичної фізики, хімії, нейрофізіології, молекулярної біології та генетики. Про вагомість отриманих нашими науковцями результатів свідчить і високий індекс цитування їхніх праць. За цим показником вони знаходяться на одному рівні зі своїми зарубіжними колегами.

О. Антонюк зауважила, що члени Гумбольдт-клубу в Україні – вітчизняні математики, фізики, хіміки та фахівці з інших наукових галузей – мають досвід міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва. Усі вони впродовж певного часу стажувалися в дослідницьких установах ФРН, однак повернулися на Батьківщину та хочуть поділитися набутими контактами та новими ідеями. Прийнята парламентом нова редакція Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» уможливує тривале перебування молодих науковців нашої країни за кордоном – на стажуванні, – не позбавляючи їх перспектив на професійну самореалізацію після повернення. О. Антонюк також додала, що створення так званої «дорожньої мапи», яка визначає пріоритетні напрями подальшого розвитку тієї чи іншої країни,

неможливе без застосування інтелектуального ресурсу національної наукової спільноти.

Н. Шульга зазначила, що наука є основою для розбудови суспільства, яке базується на знаннях. А закон, про невідкладну необхідність підписання якого Президентом України постійно говорять наші науковці, врахував усі найкращі й найпродуктивніші ідеї щодо реформування цієї галузі. Якщо документ не набуде чинності, Україна не зможе повноцінно скористатися можливостями, які відкрилися перед нею після підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Крім того, на цей закон українська наукова спільнота чекала 10 років. І нині сподівається, що його буде імplementовано якнайшвидше.

За словами О. Скорохода, навколо ідеї реформування наукової сфери відбулася консолідація наших учених. 2015 р., зауважив О. Скороход, став для вітчизняних науковців багато в чому поворотним: вони, зокрема, усвідомили і власну відповідальність за стан галузі й почали активніше долучатися до процесу реформування науки – зокрема на всіх етапах підготовки проекту закону, який, як відомо, було ухвалено парламентом ще 26 листопада 2015 р. Нині доля української науки та дослідників – в руках Президента України та народних депутатів. Саме від них залежить, чи стане наступний – 2016-й – рік роком початку реформи наукової сфери, першої за часів незалежності нашої держави.

Як зазначила Ю. Безвершенко, робота над проектом згаданого закону започаткувала суспільну дискусію з важливих проблем галузі. Численні обговорення виявилися надзвичайно корисними й плідними, а наукове середовище почасти позбулося своєї звичної інертності. За словами Ю. Безвершенко, це дуже важливо не лише для самих учених, а й для всіх громадян України, оскільки саме в процесі таких обговорень, які мають на меті врахування інтересів різних зацікавлених сторін та досягнення ними консенсусу, громадянське суспільство набуває суб'єктності. Як наголосила дослідниця, українські вчені за будь-яких обставин працюватимуть над подальшим реформуванням вітчизняної наукової сфери, проте дуже сподіваються, що відповідна робота, передбачена на 2016-й р., виконуватиметься спокійно й у плановому режимі.

Переглянути відеозапис прес-брифінгу: <http://g.ua/N1SM> (*Прес-брифінг «Зволікання з реформою – смерть для науки» // Національна академія наук України (<http://g.ua/NISC>). – 2015. – 24.12).*